

סיקור ספורט בעת מלחמה

עיתונות הספורט הישראלית במלחמת לבנון השנייה

יאיר גלילי, אילן תמיר ומורן ירחי

מבוא

תופעת ההתכנסות סביב הדגל (rally round the flag), המתייחסת לנטייתם של התקשורת "להתגייס" בתקופות לחימה, מוכרת ומתועדת היטב במחקר (ליבס וקמפף, 2007; Baum & Potter, 2008). העיתונאים, ובהם עיתונאי הספורט, אינם מנותקים מההווה הלאומי ומתחושות שמלוות את מצב הרוח הלאומי, ועל כן נוטים כמעט באופן טבעי לאמץ את הנרטיב הרשמי, לפחות בימיה הראשונים של תקופת הלחימה. הנטייה של התקשורת הישראלית לתמוך בממסד בתקופת מלחמת לבנון השנייה השתקפה במחקרם של תמר ליבס וזהר קמפף (2007). עם זאת, המחקר, בדומה למחקרים נוספים (לדוגמה, Hallin, 1989), הצביע גם על מגמת היחלשות התמיכה במשך הזמן, והחל בשבוע השלישי אף התפתח שיח ביקורתי (בעיקר בהתייחס למצב העורף). הספורט, שהוא מרכיב משמעותי בגיבוש הרגש הלאומי וחיזוקו (Tamir, Galily & Yarchi, 2015) אינו ניכר בעתות לחימה, שהרי מרבית הפעילות המקצועית אינה מתקיימת (בבחינת "כשתותחים רועמים המוזות שותקות"). למרות זאת, עיתונות הספורט ממשיכה להעביר דיווחים ובאמצעותם גם להביע, ככל הנראה, את עמדתה על המציאות האקטואלית. במאמר אנו בוחנים את השיח במדורי הספורט של שלושה עיתונים יומיים בישראל בראשית מלחמת לבנון השנייה. מטרת המחקר הייתה לבחון אם ובאיזו מידה קיימת זליגה של שיח פטריוטי לסיקור התקשורתי של הספורט בזמן לחימה. ממצאי המחקר מציעים מבט מזווית נוספת על תפקידה הלאומי והפוליטי של עיתונות הספורט גם ואולי בעיקר בזמנים שבהם פעילות הספורט כמעט ואינה מתקיימת.

סקירת ספרות

הסיקור התקשורתי בתקופות לחימה

מלחמות וקונפליקטים הם אירועים בעלי אופי חדשותי ועיתונאים ועורכים מחפשים סיפורים מסוג זה ליצירת חדשות. הקריטריונים מיידיות, דרמה ופשטות מנחים את העיתונאים בתהליך בניית הסיפור החדשותי, בפרשנות לאירועים ובניתוחם (Altheide, 1997; Wolfsfeld, 2011);

Ayalon, Popovich & Yarchi, 2014; Wolfsfeld & Yarchi, 2015). החדשות עוסקות בראש ובראשונה במצבים של אי סדר וקונפליקטים: מחאה, אלימות, פשע ואסונות הם החומר הטבעי ביותר לדיווח החדשותי (Wolfsfeld, 2004; Yarchi, 2014a). בתקופת לחימה התקשורת מגדירה את השחקנים השונים ואת היחסים ביניהם באמצעות ניתוח הנרטיבים והמסגור (נייגר, זנדברג ומאירס, 2008). מן הסיקור בתקשורת המקומית (לאומית) עולה כי בעתות משבר (לפחות בראשיתן) נוטה התקשורת לתמוך בעמדת הממשל שגרה העיתונאים נוטים לסקר בצורה מקצועית וללא ריכוך ידיעות בדיווחיהם, בתקופות לחימה זונחת העיתונות את תפקידה כ"כלב השמירה של הדמוקרטיה" ומתגייסת לצד הממשל והצבא כדי לשמור על המורל הלאומי (Schudson, 2002).

"התגייסות" התקשורת (בשילוב עם דעת הקהל) בזמן מלחמה נקראת rally round the flag phenomenon. התקשורת נוטה לסקר את הסכסוך בדרך אמוציונלית ופטריוטית (Baum & Potter, 2008). מחקרים שונים מצאו כי בעת מלחמה או משבר חריף התקשורת נוטה לקונסנזוס ולמה שנתפס כ"טובת האומה". לכן היא נמנעת מלבקר את מוסדות המדינה ומדגישה את הסולידריות החברתית על ידי הבלטת המאפיינים החיוביים והמשותפים בחברה וציור האויב באופן סטראוטיפי והדגשת האיום מכיוונו (נייגר, זנדברג ומאירס, 2008). לפי ליבס וקמפף (2007) העיתונאים רואים עצמם כאזרחים תחילה ורק לאחר מכן כעיתונאים, ולכן בתקופות לחימה יש לעיתונאים הזדמנות להתחבב על הציבור. הם נוטים לצייר את האירועים בשדה הקרב בצבעים של שחור ולבן, כמעט ללא התייחסות להקשר המוסרי. עם זאת, ככל שהמשבר או המלחמה נמשכים, עולים בתקשורת גם קולות אחרים המותחים ביקורת על עמדת הממשל ופעולותיו, ככל הנראה כפועל יוצא של מידע רב שנמצא בידי העיתונאים ועמדות מגוונות בקרב האליטה הפוליטית, אשר באות לידי ביטוי בסיקור התקשורתי (Hallin, 1989). המחקר התמקד באופן הסיקור התקשורתי בראשית המלחמה, תקופת הקונסנזוס, בעיתונות הספורט.

לאומיות וספורט

הלאומיות, המושפעת מהקשרים פוליטיים-כלכליים ונתמכת במסורת אתנית משותפת, מאושרת על ידי שורה ארוכה של סוכנים חברתיים (Neiger & Rimmer-Tsory, 2013). מייקל ביליג (Billig, 1995) טען כי סוכנים חברתיים אלה מעצבים לאומיות בנלית באמצעות אזכורים רבים של הלאום בשיח הפוליטי, במוצרי תרבות ובעיתונים. השימוש הרטורי המאזכר את הלאום המקומי ממקם אותו גבוה יותר מלאומים אחרים. ביליג הבחין בין "הפטריטיזם שלנו ללאומיות שלהם", כאשר "הלאומיות שלנו מוצגת כפטריטיזם מועיל ונחוץ", ואילו הלאומיות של עם אחר מתקשרת עם מאפיינים שליליים (שם, עמ' 55).

אחד מגורמי השינוי והעיצוב המרכזיים של לאומיות הן מערכות התקשורת. אנדרסון כתב כי הספרים הם חלק ממערכת לגיבוש הלאומים, "ומנקודת מבט זו העיתון אינו אלא 'צורה מוקצנת' של ספר" (אנדרסון, 1999, עמ' 66). קריאת העיתון היומיומית מאשרת את ההנחה ש"העולם המדומיין מושרש בעליל בחיי היומיום" (שם, עמ' 67).

גם הספורט ממלא תפקיד חשוב ביצירת לאומיות בעידן המודרני (Tamir, Galily & Yarchi, 2015). אירועי הספורט יוצרים רגעים מרגשים, דרמות לא צפויות ויש בהם פוטנציאל לגבש המונים גם ללא קשר למוצאם החברתי, לגזעם, למינם ולדתם. לאדם יש צורך ב"ביטחון פסיכולוגי" לשם יציבות רגשית ורווחה נפשית, וכמו שהיחידים נזקקים לביטחון זה כך גם הציבור מוצא בספורט הייצוגי אמצעי לחיזוק הרגש הלאומי (Harif, 2009). למן תחילת המאה העשרים גדלים המשאבים המופנים לפעילויות פיזיות מאורגנות במקומות רבים בעולם. בו בזמן חל גידול במימון פעילויות ספורט והועמקה מעורבות השלטון בכל הקשור לפיקוח, לשליטה ולבקרה על פעילויות אלה. לטענתם של יאיר גלילי, רוני לידור ואמיר בן-פורת (גלילי, לידור ובן-פורת, 2009) מטרתה של מעורבות הממשלה בספורט היא, בין השאר, להגדיל את רגשות השייכות, האחידות וההזדהות הלאומית בקרב האזרחים.

הספורט משמש את השלטון לא רק לצורך גיבוש לאומי. לפי רענן ריינ (2011) הספורט והפופולריות העצומה שלו יכולים להשפיע גם על התפתחות דימויים בחברה. באמצעות הספורט נעשה שימוש יעיל בהבחנה בין "אנחנו" ל"אחר" (Hargreaves, 1986). במסגרת המאבקים בין המדינות השונות במהלך של תחרות בין-לאומית נעשה שימוש בדגלים ובהמנונים שגורמים להעצמת ההזדהות עם המדינה. ההבחנה קיימת לא רק במישור הלאומי אלא גם במרחב הפוליטי, הכלכלי, החברתי ועוד (Tamir, Limor & Galily, 2015). אמצעי התקשורת, ובמיוחד מדורי הספורט, הם גורם מרכזי בחיזוק הדימויים וההבחנות הקהילתיות.

עיתונות הספורט מתייחסת תכופות להיסטוריה לאומית ומרבה לעסוק לא רק בהיסטוריה של העימותים הספורטיביים אלא גם בעימותים צבאיים. באמצעות דימויים מלחמתיים היא קושרת בין משחק הכדורגל לקרב על כבודה של האומה (Hagay & Meyers, 1994; O'Donnell, 2015).

כדי להבין את ההקשר החברתי-תרבותי של הספורט עם הלאומיות והמדינה, יש להבין את תפקידו של הספורט כיוצר אינטגרציה מצד אחד וככלי למחאה מצד שני (Sorek, 2003). יצירת האינטגרציה מתבטאת בהצגת נבחרות לאומיות עם דגלי לאום ושירת ההמנון כמגלמות את האומה כולה. חיים חגי ואורן מאירס (Hagay & Meyers, 2015) ציינו בהקשר הזה כי לספורט יש תפקיד אינטגרטיבי נוסף, והוא היכולת

להעביר מסר של פיוס שבו צופים שונים יכולים להתאחד ולהתעלות על המחלוקות השונות שביניהם. חיים קאופמן ויאיר גלילי (2009) ציינו כי במקרה הישראלי הספורט משמש כתחום היחיד כמעט שבו אפשר לראות בישראל את מדינת כל אזרחיה, בניגוד למציאות שבה החברה משוסעת. שחקנים יהודים, מתאזרחים וערבים-ישראלים פעילים בקבוצה הלאומית ומאפשרים למגזרי אוכלוסייה להזדהות עם הקולקטיביות הישראלית-אזרחית. המחאה בספורט באה לידי ביטוי בכך שתחרויות ספורט מתווכות לעתים בין מחאה חברתית לרצון לשינוי הסדר הקיים (גלילי, לידור ובן-פורת, 2009). בשנים האחרונות אפשר להבחין ביחסם של אוהדי הכדורגל היהודים בישראל אל המיעוט הערבי בשורות הנבחרת הלאומית כביטוי לאותה מחאה (Tamir & Bernstein, 2015).

הספורט משפיע על כל השכבות באוכלוסייה, ובחברות רבות בעולם הוא תופס מקום מרכזי בהווה התרבותית. לכן ישנה משמעות נרחבת ואמירה פוליטית בהחלטות על קיום או באיסור על קיום משחקי ספורט באזורי לחימה. איסור על קיום משחק מצביע על היכולת לנהל חיים תקינים באותה מדינה (Galily, Tamir & Levy, 2012).

לאומיות, ספורט ותקשורת: המקרה הישראלי

אופן הצגת החדשות תורם לעיצוב המציאות ולאומיות "חדשה" (Weimann, 2000). אליעזר דון-יחיא וישעיהו ליבמן (1984) הביאו כדוגמה ללאומית חדשה את אופן הייצוג של חג הפסח בתקשורת הישראלית, המצוין באמצעות מוטיבים לאומיים-ציוניים של שחרור. גישה זו שמה דגש על סמלים ומיתוסים בהיסטוריה ובתרבות היהודית ועל המסורת הדתית כמקור לרגשי נאמנות וסולידריות לאומית. אור ברק וגבי שפר (2007) סבורים כי בישראל קיימת השפעה של גורמים ביטחוניים על הפוליטיקה, הכלכלה והשיח הציבורי בישראל. על מרכזיותו של הצבא אי אפשר לערער. התקשורת מבטאת את עמדות הגורמים הביטחוניים ולעתים חלק מערוצי התקשורת "מתפקדים כדוברים הלא רשמיים" (שם, עמ' 24; ראו גם לומסקי-פדר, 2003). ישראלים רבים נמצאים בשירות מילואים, ומצב זה הוא חלק מהמהות של "אומה במדים" ויוצר תרבות של מיליטריזם אשר במסגרתה מגויס העם לתמוך במלחמות, ומצדיק שימוש בפתרונות צבאיים לבעיות פוליטיות (בן אליעזר, 1994).

עד מלחמת יום הכיפורים בשנת 1973, התקשורת לא מתחה ביקורת על הממסד הצבאי והפוליטי ואף נהגה בצניעות. היא העדיפה לקבל את דברי הממשל כמות שהוא והעניקה תמיכה למעצבי מדיניות הביטחון ולצבא (וימן, 2006; פרי, 2001). לפי ראובן פדהצור (2007), לאחר מלחמת לבנון הראשונה, בשנת 1982, התערער הקונסנזוס הביטחוני, אך הוא מתעורר ומקבל ביטוי בולט בשעות משבר ביטחוני חמור. ליבס וקמפף (2007) מחזקים תפיסה זו במחקרם על מלחמת לבנון השנייה ומוסיפים כי בראשית המלחמה התקיים דפוס של שיח מגויס ופטריטי, אך בשבוע השלישי החל להתפוגג הדימוי של ה"עורף החזק" והתפתח שיח ביקורתי שהבליט את מצוקות העורף בתקופת המלחמה. מוטי נייגר וקרן רימר-צורי (Neiger & Rimmer-Tsory, 2013) סברו כי בישראל בתקופת לחימה גולש שיח ה"אחר" ו"אנחנו" אל הסיקור העיתונאי אשר מעמיד את הקורא הישראלי בעמדה של "חבר פטריטי בקולקטיב הלאומי" (שם, עמ' 99).

ממצאים

שלושה נושאי סיקור מרכזיים זוהו בניחוח השיח בנוגע ללחימה בעיתונות הספורט בראשית מלחמת לבנון השנייה: (1) גילויי פטריוטיות, (2) התייחסות לשחקנים הזרים, (3) ביקורת. תחילה נציג את הממצאים בנוגע לגילויי הפטריוטיות, ולאחריהם יוצגו נושא השחקנים הזרים והביקורת שהועלתה בסיקור.

כולנו יהודים: גילויי פטריוטיות בעיתוני הספורט

טענה מקובלת במחקר היא שבתקופות משבר כמו מלחמה נוטים העיתונאים להתגייס לטובת האינטרסים הפוליטיים והצבאיים המקומיים (Baum & Potter, 2008). בתקופת מלחמת לבנון השנייה שלט שיח זה בתקשורת הכללית בראשית הלחימה, עד לשבוע השלישי (ליבס וקמפף, 2007). מהניחוח שלנו עולה כי גם במדורי הספורט נמצאו גילויי פטריוטיות אשר באו לידי ביטוי בעיקר בחיזוק האחדות הלאומית והרמת המורל הלאומי.

אחים לנשק: ביטויי סולידריות בספורט

ב־12 באוגוסט 2006, יום חטיפת חיילי צה"ל (הפעולה שהביאה לפתיחת המלחמה) היה אמור להתקיים אירוע לציון שבעים שנה להקמת קבוצת הכדורגל בית"ר ירושלים. בעל הקבוצה, ארקדי גאידמק, החליט לדחות את החגיגות. בהארץ ציינו את ביטול החגיגות ואת דחייתם לקיץ (בן חקון ובוקר, 2006). במעריב הסיקור כבר נעשה בצורה רגשנית יותר תוך הדגשת הממד הלאומי המאוחד. נכתב כי גאידמק החליט לבטל את החגיגות ולתרום את המזון לצה"ל. הובא ציטוט של גאידמק: "ביום כזה אי אפשר לחגוג. מדינת ישראל היא משפחה אחת גדולה וכולנו היום עם החיילים" (טבק, 2006). בידעיות אחרונות הסיקור כבר נעשה בצורה מפורטת מאוד תוך אזכור אופן העברת האוכל לחיילים בצפון, דיווח על האוהדים הרבים שהתקשרו לברך את בעל הקבוצה על ההחלטה וציטוט מעט זהה לזה במעריב, אך יותר מפורט בפרטים שנותנים רגש נוסף לקורא (כמו חיזוק משפחות החיילים שנפגעו ונחטפו).

נושא נוסף היה אירוח קבוצות המתאמנות בצפון במתחמי אימונים במרכז. בהארץ דווח כי הקבוצות התארחו במרכז, אך ללא אזכור נושא ההזמנות לאירוח מצד קבוצות מהמרכז (לבנת ובוקר, 2006). במעריב הוזכר נושא האירוח וניתן לו מיקום בולט מיד אחרי עמוד השער. תחת כותרת משנה "ותודה להפועל ולבני יהודה" (פשקצקי, 2006) נכתב כי ראשי מכבי חיפה "יזכרו להם את המעשה לאורך שנים". בהמשך גם צוין כי קבוצת הכוח עמידר רמת-גן הציעה לקריית שמונה לשחק אצלה, כולל אזכור לפיו הם יקבלו ארוחות על חשבון הקבוצה המקומית. גם כאן צוינה ההערכה הרבה מצד הקבוצה הצפונית וההתרגשות מההצעה. בידעיות אחרונות הדיווחים על אירוח הקבוצות השונות לא היו רחבים במיוחד (ליפקין, 2006) ודמו לזה שבהארץ.

אליאל ישראל: הספורט והמורל הלאומי

בכוחו של הספורט לפזר מועקה לאומית. הוא מטעין את המצברים הפטריוטיים ומכניס התרגשות לחיי האזרחים. לספורט תרומה ייחודית להוויה הקולקטיבית הישראלית (Harif, 2009). מייקל שודסון (Schudson, 2002) טען כי בתקופות לחימה העיתונאי מתגייס לשמירת המורל הלאומי. לפיכך טענתנו היא כי עיתונאי הספורט

גורמים מספר יכולים להשפיע על עיצוב הרגש הלאומי, והספורט הוא אחד מהם. בישראל, התאחדות הכדורגל, למשל, מנוהלת בידי נציגי מרכזים פוליטיים שרובם נמצאים בקונסנזוס היהודי-ציוני. מצב זה אפשר לשמר את הזיקה בין הספורט ללאום ולמדינה (בן פורת, 2003). העובדה שאופן הסיקור של תקשורת הספורט נוטה ל"ניפוח", מריחת כותרות צבעוניות שבאו להלהיט את היצרים ופרשנויות רדודות" (שם, עמ' 163), עשויה להגביר את המתחים הקיימים בין קבוצות ולאומים שונים.

מחקר שבחן את אופן סיקור מוספי התרבות בכמה עיתונים ישראליים (הארץ, ידיעות אחרונות ומעריב) בתקופת מלחמת לבנון השנייה, מצא כי הובלטו טיעונים ישראליים המצדדים בקיום שגרה ופעילות תרבותית, לצדה של הדגשת הלאומיות ("השמירה על הבית"). ידיעות אחרונות היה הדרמטי מכולם והרבה להשתמש גם במוטיבים חזותיים בולטים (כמו כותרות אדומות). יתר על כן, בתקופת מלחמת לבנון השנייה נמתחה ביקורת ציבורית נרחבת גם על עיתונאים שלא התגייסו להצדקת המלחמה וערערו על התפיסה הרווחת התומכת בצד הישראלי ובצדקת דרכו (וימן, 2006). קולות אנטי-ביקורתיים נשמעו לעתים רחוקות, בעיקר במוספי הארץ (נייגר ורימר-צרי, 2011). מעניין לבחון היבטים שונים של נושאים כמו סיקור חדשות ספורט, ואת אופן סיקורם בעיתונות בזמן משבר או מלחמה.

בהתבסס על המידע הקיים בנוגע להתגייסות התקשורת בזמן מלחמה (Baum & Potter, 2008), התפקיד שספורט והייצוג התקשורתי שלו ממלא ביצירת תחושת לאומיות (Galily, 2007), וההבנה כי השיח הביטחוני-פוליטי נוטה לחלחל גם לתחומים אחרים בתקשורת הישראלית (ברק ושפר, 2007), יש לשער כי דפוס ההתגייסות של התקשורת בראשית מלחמה יימצא גם בסיקור חדשות הספורט.

מתודולוגיה

כדי לעמוד על אופן סיקור הלחימה בעיתונות הספורט בתקופת לחימה, ניתחנו את כל הכתבות, הטורים ומאמרי דעה במוספי הספורט של שלושה עיתונים יומיים מרכזיים בישראל (N=357): מעריב וידיעות אחרונות הנחשבים לעיתונים פופולריים, והארץ הנחשב לעיתון אליטיסטי בעל קו פוליטי לא ממסדי (כספי ולימור, 1992). ובניסיון ללמוד על מידת ההתגייסות של מדורי הספורט לצד המדינה ואופן ביטוייה, התמקד ניתוח מדורי הספורט בשבוע הראשון למלחמת לבנון השנייה (13 ביולי עד 20 ביולי 2006), שבו הסיקור צפוי היה להיות מגוון (Baum & Potter, 2008; Hallin, 1989).

ניתוח הכתבות בוצע בשיטת מחקר איכותנית, לפי התאוריה המעוגנת בשדה (Glaser & Strauss, 1967). בהתאם לגישתם של מחקרים נוספים שעשו שימוש בניתוח תוכן איכותני (Yarchi, 2014b; Tamir, 2015), זוהו תחילה דפוסים חוזרים בשיח תקשורת הספורט בימי ראשית מלחמת לבנון השנייה. הקטגוריות המרכזיות שנמצאו היו: (1) גילויי פטריוטיות; (2) התייחסות לשחקנים הזרים; (3) העברת ביקורת. לאחר זיהוי הקטגוריות הללו נערך ניתוח שיח וזוהו קטגוריות משנה, במטרה להבין לעומק את אופן הסיקור. ניתוח התוכן נערך בידי שלושה סטודנטים אשר עברו הכשרה ואימון באופן הקידוד. לצורך בדיקת מהימנות הקידוד, כ־15 אחוז מהכתבות קודדו בידי יותר מעוזר מחקר אחד, ונמצא כי קיימת הסכמה גבוהה בין המקודדים (בשיעור של למעלה מ־85 אחוז).

לפיהם יש ל"ישראל את הצבא הכי טוב בעולם ושהם יפרקו את החיזבאללה בקרוב" (טוכמן, 2006).

גם **בידיעות אחרונות** הודגש גילוי תמיכה. בעמוד הראשי הופיע ציטוט של ז'ואינו פינטו, שחקן כדורגל ברזילאי מבית"ר ירושלים, שאמר: "אמא שלי בירכה אותי ואת החיילים ששומרים עלי" (ברזילאי, 2006). בכתבה עצמה הציטוט הזה מופיע בכותרת הראשית. מתחת לתמונה גדולה בכתבה מובאת תובנה התואמת את הלך רוח הישראלי: "צריך להיות כאן רק כמה ימים כדי להבין שיש הרבה שקט וביטחון, ההיפך הגמור ממה שמתארים את ישראל בחוץ". לפי השחקן, המצב בסדר גמור והתקשורת היא שבוחרת להראות רק את הדברים השלייליים. ה"ישראליות" של השחקן ממשכה גם ביחס אל החיילים והדאגה להם. בעמוד הראשי **בהארץ** הובאו תגובות של שחקנים ללחימה בתאריך 17 ביולי 2006, תוך ציון שכלפי חוץ (למשפחות בבית) הם משדרים רוגע. הסיקור היה מאוזן יותר מבחינת הדעות שבוטאו בעיתונים האחרים, אך התמיכה בישראל הייתה ברורה. באחת הכותרות היה ציטוט של שחקן הכדורסל האמריקני מהפועל ירושלים, מריו אוסטין, שאמר: "לא תיפטרו ממני בקלות" (לבנת ובוקר, 2006) תוך הבטחה שהוא בכל מקרה יחזור לישראל בסוף חופשת הקיץ.

שחקני בית: הנכונות להישאר בישראל והשמירה על השגרה

מעט לפני תחילת הלחימה החלו הקבוצות לערוך אימונים לקראת עונת המשחקים הקרובה, אך הלחימה הקשתה על קיום שגרת האימונים וההכנות. מצד אחד, ביקשו קבוצות לנסות ולשמור על השגרה ועל ההכנות לעונה הקרובה כמתוכנן. מצד שני, הייתה הבנה כי בתנאים שנוצרו קשה להתרכז באימונים ולכן על הקבוצות להשהות את השגרה ולהעביר את מגרש האימונים למקומות בטוחים יותר, לשמירה על בטיחותם של השחקנים הזרים והישראלים גם יחד. הדיווחים בנושא זה היו עיקר ההתייחסות למלחמה בעיתונות הספורט. מדורי הספורט דיווחו על חששות השחקנים הזרים ועל חוסר הוודאות שעורר המצב הביטחוני. בתחילה הדיווחים נגעו לדאגה של השחקנים למשפחותיהם, אך ככל שהמלחמה נמשכה דווח יותר על חשש ששחקנים יעזבו או לא יגיעו. כך או אחרת, נראה שמדורי הספורט הישראליים ביקשו להדגיש את חשיבותה של שמירת השגרה. לצד הבלטת הראיונות עם שחקנים זרים שהמעטו בערכם של האירועים הביטחוניים והחליטו, כתוצאה מכך, להישאר בישראל, אפשר היה גם לזהות גם הבחנה גאוגרפית בעיתונים שהדגישו הבדל משמעותי בין הסכנה בצפון הארץ ובין מרכזה. בכך, למעשה, רמזה גם עיתונות הספורט עצמה כי אפשר לשמור על שגרה ואין שבירה מוחלטת של הכלים.

מדור הספורט של **מעריב** הציג כותרת גדולה בעמוד הראשי, "מלחמה על הבית", כביטוי למאבק הישראלי לשמירה על שגרת החיים במדינה. בעיתון הביאו את דבריו של גוסטבו בוקולי, שחקן כדורגל זר מברזיל, ששיחק בארץ כבר חמש שנים. הכותרת הראשית בעמודים 2-3 הייתה: "בוקולי: היו לי ימים יפים, אני לא עוזב כל-כך מהר" (פשצקי, 2006). השחקן צוטט בהקשר חיובי כשחקן נאמן שזוכר לטובה את השנים הטובות שעברו עליו בארץ. כותרת נוספת הציגה ראייה רחבה יותר שתאמה לנקודת המבט הישראלית: "טברטקו לשחקנים במכבי: בקראטיה הטנקים היו מסתובבים ברחובות" (טוכמן, 2006). משתמע מכך שלמרות הכול המצב לא נורא, ולכן שוערה

ממלא תפקיד במצב הרוח הלאומי. הציפייה היא שבתקופת לחימה התקשורת תתגייס לחיזוק המורל הלאומי. בתקופת לחימה יכולות הצלחות בזירת הספורט לשמש תחליף לכישלונות בזירה המלחמתית או לחזק את ההצלחות בה. אף שבתקופה הנדונה נערכו מעט אירועי ספורט, עיתונות הספורט קישרה אותם לאירועים הביטחוניים וניסתה למנף את ההישגים הספורטיביים להעלאת המורל הלאומי.

דורון שזירי, שנפצע בלבנון שנים לפני המלחמה (בתקופת השתייה ברצועת הביטחון) ונותר נכה, זכה באליפות העולם בתחרות קליעה. **במעריב** הפנו לידיעה על הזכייה מכותרת המוסף. הידיעה עצמה הייתה רגשית וקישרה את ההצלחה באופן ישיר ללחימה. תחת הכותרת "קצת חדשות טובות לא זיקון", כתב ניר שועלי (2006) על הזכייה, שלטענתו היא מרגשת ביותר, במיוחד בעת הלחימה בצפון. הוא כתב גם על כך שהספורטאי צמוד לחדשות ומדבר הרבה עם אחותו שגרה בקריית שמונה.

גם נבחרת העתודה הישראלית בכדורסל התמודדה בתחרות בין-לאומית באליפות אירופה, אך הפסידה. **במעריב** צוטט מאמן הנבחרת, יעקב ג'ינו, שקשר בין המשחק למצב בארץ: "אנחנו מודעים למצב בארץ, וקיוונו שנוכל להביא קצת בשורות טובות" (אורנן, 2006). **בידיעות אחרונות** הובא ציטוט דומה: "ראשי המשלחת והשחקנים הקדישו את הניצחונות לתושבי הצפון" (גלקין, 2006). למחרת, כאשר הנבחרת הודחה, הובאו דבריו של יעקב ג'ינו ללא הקישור בין המשחק למלחמה. ייתכן שהעיתון ראה לנכון לקשר את הספורט לזירה הלאומית רק במצבי הצלחה. **בהארץ** דווח על הניצחונות וההפסד ללא ציטוטים מעין אלה. בחלק מהמקרים העיתון בחר להביא את אותם ציטוטים בדיוק תוך השמטת ההקשר שעשה הדובר למלחמה.

שחקני חיזוק? השחקן הזר והיחס לישראל בתקופת הלחימה

בשלושת העיתונים בלט מאוד הסיקור בשאלת השפעתה של המלחמה על השחקנים הזרים בקבוצות ישראליות ועל התנהגותם בזמן הלחימה המתרחשת באזורים הקרובים והרחוקים מהם. בעיתונות הספורט החלו הדיווחים ביום הראשון לסיקור המלחמה וגברו ככל שהתפתחה המלחמה והתרחבו הפגיעות בעורף הישראלי. החשיבות בבחינת התנהגותו של השחקן הזר נובעת מכך שרואים אותו כמייצג לאומים אחרים (בן פורת, 2003), ולפיכך גישתו נחשבת כמייצגת תפיסות זרות על המלחמה. באופן כללי הבליתו מדורי הספורט את התמיכה של הספורטאים הזרים בישראל בשלוש טכניקות מרכזיות: הזדהות מוחלטת של הזרים עם סמלי המדינה; הדגשת השגרה ויצירת מצג של נורמליזציה בקרב השחקנים הזרים; וביקורת על זרים או קבוצות שביטלו את בואם לישראל.

הצבא "שלנו" הכי טוב: התמיכה בישראל

התמיכה של השחקנים הזרים בישראל הייתה אחד המוטיבים הבולטים במדורי הספורט בשלושת העיתונים בשבוע הראשון של המלחמה. גילויי התמיכה, כפי שהשתקפו במדורי הספורט, היו ישירים ומפורשים וכללו מפגן של ביטחון לאומי והזדהות עם סמלי המדינה.

במעריב בחרו להביא את הדיווח הפטריטי ביותר על התבטאויות של שחקנים זרים. בכתבה שדיווחה על אימוני מכבי תל-אביב צוטטו דבריהם של שחקני הכדורגל הקרואטים ג'ובאני רוסו וטברטקו קאלה,

רבות רואות חשיבות גבוהה באירוח המשחקים בארצם כיוון שיש בכך הוכחה ליציבות האומה ולחוסנה וכן הצגתה כלגיטימית בקהילה הבין-לאומית (גלילי, לידור ובן-פורת 2009). לאחר ימים מספר, כאשר נפוצו שמועות בנושא (כפי שתואר ב**ידיעות אחרונות**), נכתב **בהארץ** בעמוד הראשי כי באופ"א לא ינהגו בפזיזות בנוגע לאיסור משחקים בארץ, אבל כל האפשרויות עדיין עומדות על הפרק (דן ובוקר, 2006). בכתבה הובאו גם דבריו של חיים צימר, מנכ"ל ההתאחדות הישראלית לכדורגל, שהפרסומים על ביטול האפשרות לארח משחקים בכל הארץ הם המצאה של התקשורת ואינם מבוססים. **ידיעות אחרונות** החריפו את ההתבטאויות, וספק הביעו התנגדות לפרסומים בעיתונים אחרים או על עצמם. בכותרת בעמוד השני של העיתון הובאו דבריו של איצ'ה מנחם, יושב ראש ההתאחדות הישראלית לכדורגל: "בשביל מה כל הקשקשת על המצב הביטחוני?" (שיינמן, 2006). בכתבה נכתב עוד כי גורמים רשמיים בכדורגל הישראלי דרשו לא לדווח על קבוצות ישראליות המחפשות מגרשים לאירוח משחקים (עוד לפני שהתקבלה החלטה כלשהי בנושא מצד אופ"א). דיווחים אלה עלולים להביא בסופו של דבר, לפי דבריו של מנחם, לאיסור על קיום משחקים בארץ כיוון שגם נציגי אופ"א שומעים על הדיווחים האלה. במילים אחרות, הוא ביקש מהתקשורת הישראלית לא למלא את ייעודה ולהתגייס לצד הגורמים הרשמיים בהצגת המציאות. עם זאת, היו שטענו כי הכוונה בבקשה זו הייתה להוריד דיווחים פופוליסטיים לא מבוססים. טענה זו אינה הגיונית כיוון שהדרישה נבעה מחשש מן התגובה של נציגי אופ"א. הדיון במדורי הספורט התכתב היטב עם הלך הרוח הכללי בישראל באותה תקופה. הציבור הישראלי הטיח בתקשורת האשמות שהיא שיתפה במלחמה לבנון השנייה מידע רחב מדי במהלך הלחימה, שפגע בסופו של דבר בצד הישראלי (נייגר, זנדברג ומאירס, 2008).

במעריב פורסם הדיווח הראשוני על סוגיית האירוח בידיעה שיש בו ניתוק מהמציאות הקיימת והמצב הביטחוני. אברהם טבק כתב כי כל קבוצה "שתהיה אמורה להגיע לארץ, תנסה להעביר את המשחק מישראל תחת הנימוק המזויף שקיים חשש לשחק כאן" (טבק, 2006). ההדגשה שלנו). מדבריו אפשר להבין כי נטענו טענות שקריות ממניעים זרים בשאלה אם לאפשר משחקים בישראל. בהמשך ידיעה הובאו גם דבריו של מנהל אגף התחרויות באופ"א, יעקב אראל, שבדומה לגורמים רשמיים אחרים, העביר מסר אופטימי יותר.

למטבע יש צד נוסף – הצגת ביקורת

במהלך התקופה שנבדקה, נמצאו ביטויי לאומיות מובהקים בתקשורת הספורט הישראלית וכמעט לא נמצאו דברי ביקורת בעיתונות. חריג בעניין זה היה עיתון **הארץ**, שהציג גם את הצד השני של המטבע. תקשורת שאינה ביקורתית היא בבחינת זרוע תעמולתית של השלטון, והביקורתיות היא חלק בלתי נפרד מעיתונות חופשית (נייגר, זנדברג ומאירס, 2008). במובן הזה, מדור הספורט של **הארץ** לימד את קוראיו על ההשלכות התרבותיות של המלחמה גם מחוץ לישראל, ובכלל זה סיקור אשר אפשר לראות בו לעתים ביקורת. רונן קצב (2006) כתב שהישראלים מצאו דרך להתמודד עם המצב כיוון שבתודעתם מדובר במלחמה על הבית, שלא כמו אצל השחקנים הזרים. בזמן שהעיתונים **מעריב** ו**ידיעות אחרונות** דיווחו בהרחבה במשך כמה ימים על אירוח קבוצות צפוניות במרכז, ועל הסולידריות המתגלה בין הקבוצות בזמן המלחמה, בחר עיתון **הארץ** להציג נקודת מבט אחרת. בכותרת הראשית

הקראטי של מכבי תל-אביב "הבהיר כי אין לו שום כוונה לעזוב בעקבות המצב" (שם). באופן דומה נכתב על שחקנים זרים הממשיכים בשגרה: "עומר סאני לא מפחד מהקטיושות: גרתי בקרית-שמונה, אני רגיל לזה" (גאליה, 2006). בכתבה עצמה הוא אמר כי העובדה שהוא נשאר בצפון "לא אומר[ת] שאני לא מפחד כשיש קטיושות" (שם). בניגוד לגילויי התמיכה, דברי הביקורת של השחקנים לא הודגשו. בכתבה הוזכר כי שחקן מכבי חיפה, רפאל אולארה, התראיין לכלי תקשורת זרים ואמר כי מה שמתרחש בחיפה אינו מקובל עליו ויש לו הרגשה רעה לגבי המצב (טוכמן, 2006).

בהארץ הוצגה כתבה נרחבת בעמוד הראשי, עם תגובות של שחקנים זרים על הלחימה, תחת הכותרת "הלו, אמא? הכל בסדר. בינתיים" (בוקר ועמיתיו, 2006). רוב השחקנים אמרו כי לדעתם מדובר במצב זמני ובסך הכול המצב במדינה טוב ושקט. עם זאת, ניתן ביטוי גם לדעה מנוגדת שביטא אותה סוכן השחקנים, רונן קצב. קצב סבר כי באין להאשים את אלה "שלא רוצים להיות כאן ומי שלא רוצה להיות פה צריך לתת לו ללכת כיוון שאנחנו היינו מבקשים את אותו הדבר במידה והייתה לחימה במדינה אחרת" (בוקר, 2000). **בהארץ** התייחסו בסלחנות גם לקבוצות שגילו הבנה לשחקנים זרים שבחרו לא להגיע לאימונים. העיתון דיווח למשל כי הפועל חיפה לא הכריחו אף שחקן להגיע לאימונים (הרוש, 2006).

מן הפרסומים **ידיעות אחרונות** נראה היה שהשחקנים פחות מקבלים את המצב כפי שהוא. גוסטבו בוקולי צוטט כשאמר: "אני לא יודע איפה יותר גרוע, בברזיל או פה" (ליפקין ושיינמן, 2006). דוד בן-שימול ואורי קופר (2006) דיווחו כי שחקן הכדורגל מגאנה, דרק בואטנג, בחר שלא לשחק בבית"ר ירושלים אף על פי שחתם, כנראה כתוצאה מהמצב הביטחוני, אך לא הייתה זו קביעה מוחלטת כפי שפורסם בעיתונים אחרים. בכותרת גדולה צוין "בורחים מהטילים", והתייחסו לכך שמכבי חיפה העתיקה את אימוניה למרכז הארץ. בכתבה הוזכר כי השחקנים הזרים של הפועל תל-אביב לא חששו ו"הם לא חושבים לעזוב את הארץ" (ליפקין, 2006).

פחדנים: הנבחרות והשחקנים שלא רוצים להגיע

המלחמה פרצה בתקופת החתמות שחקנים ("עונת המלפפונים") ותחילת האימונים של הקבוצות השונות. העיתונים החלו לדווח מן היום הראשון לחימה על שחקנים שחוששים להגיע ומנגד על שחקנים שהחליטו בכל זאת להגיע לישראל. חלק מהעיתונים דיווח על שחקנים ונבחרות שביטלו בואם תוך יצירת דרמה בעיקר באמצעות כותרות גדולות. **בהארץ**, בדיווח הראשון על שחקן זר שבחר לא להגיע לישראל נכתבה הכותרת בנימה של ביקורת כלפי השחקן, "כריסטיאן גונזלס פחד ונשאר באורגוואי" (בוקר, 2006). בידיעה עצמה נכתב כי השחקן חושש להגיע לארץ אך בהמשך עשוי לשנות את החלטתו. **במעריב** בחרו להציב בכותרת גדולה בעמוד השני: "עקב המצב הביטחוני: שני שחקנים זרים בחרו שלא להגיע למכבי ת"א" (טוכמן, 2006). מקריאת הכתבה מתברר כי השחקנים שקלו הצעות מקבוצות שונות גם ללא קשר לחימה; מה שלא הפריע לכותרת החד משמעית המציירת לכאורה הלך רוח מסוים. **ידיעות אחרונות** בחרו להצניע ידיעות על שחקנים ששוקלים לעזוב כתוצאה מהמצב הביטחוני (ליפקין, 2006). למן היום הראשון לסיקור הלחימה עסקה התקשורת בשאלה מה תחליט אופ"א בנוגע לאירוח המשחקים במסגרת האירופית. מדינות

לא רק במצבי חירום, יש ציפייה מהעיתון שלא לפרסם דיווחים שיש בהם בכדי לפגוע בסולידריות הלאומית (בנזימן, 2012), קל וחומר ברגעי משבר. החשיבות של שמירה על המורל, מסתבר, עולה על הצורך בהצגת דעה ביקורתית על מה שנראה כפגיעה חמורה בערכים דמוקרטיים בסיסיים (אפליה על בסיס אתני).

במלחמת לבנון השנייה חווה העורך הישראלי מתקפה מסיבית בתקופה קצרה. כתוצאה מכך עלה לדיון היבט מוכנות העורך ויכולתו לשמור על שגרה בזמן מלחמה, בין היתר כדי למנוע פגיעה כלכלית (מרדור, 2007). הרצון לשמור על השגרה הספורטיבית נתפס כאי-כניעה לטרור, וכן מצג לפיו החיים מתנהלים כתיקונם ואפשר לקיים שגרת ספורט בארץ (Galily, Tamir & Levy, 2012). העיתונים הישראליים הדגישו, באמצעות טכניקות מגוונות, את היכולת לנהל שגרה ספורטיבית בישראל ואגב כך, אוזכרו משחקי אימון שהתנהלו תחת לחימה, כשברקע נופלים פגזים.

לסיכום, אפשר לומר על סמך הממצאים כי עיתונות הספורט מילאה תפקיד אקטיבי בעת המלחמה והתגייסה, כמו התקשורת הכללית, לטובת העמדות והאינטרסים הישראליים. ישנם הבדלים גדולים באופי הסיקור בין העיתונות הפופולרית לעיתונות האיכותית, בדומה להבדלים המוכרים בעתות השגרה, כאשר העיתונות הפופולרית מגלה דפוסי התגייסות נרחבים יותר, בעוד בעיתונות האיכותית ניכרה נימה ביקורתית אפילו בתקופת הקונסנזוס – בימי ראשית הלחימה.

הערה

* תודה מיוחדת לגיל שייך על איסוף החומרים והניתוח בגרסה המוקדמת של כתב היד.

מקורות

- אנדרסון, ב' (1999). קהיליות מדומיינות הגיגים על מקורות הלאומיות ועל התפשטותם. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- בן אליעזר, א' (1994). "אומה במדים ובמלחמה: ישראל בשנותיה הראשונות", *זמנים*, 49, עמ' 51-65.
- בן-פורת, א' (2003). *כדורגל ולאומיות*. תל-אביב: רסלינג.
- בנזימן, ע' (2012). "שיעור מולדת", 18.12.2012. נדלה בתאריך 12.3.2013, מאתר העין השביעית, <http://www.the7eye.org.il/11386>.
- ברק, א' וג' שפר (2007). "הרשת הביטחונית" בישראל והשפעתה: גישה תיאורית ואנליטית חדשה. בתוך: ב' גויברגר, א' בן-עמי וא' גרוסרופא (עורכים), *דמוקרטיה וביטחון לאומי בישראל: מקראה* (עמ' 16-41). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- גלילי, י', ר' לידור וא' בן-פורת (2009). *במגרש המשחקים: ספורט וחברה בתחילת האלף השלישי*. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- דון-יחיא, א' וי' ליבמן (1984). "הדילמה של תרבות מסורתית במדינה מודרנית: תמורות והתפתחויות ב'דת האזרחית' של ישראל". *מגמות*, (4), עמ' 461-485.
- וימן, ג' (2006). *הביקורת הציבורית על התקשורת במלחמת לבנון 2006*. תל-אביב: בית ספר רוטשילד-קיסריה לתקשורת.
- כספי, ד' וי' לימור (1992). *המתווכים: אמצעי התקשורת בישראל 1948-1990*. תל-אביב: עם עובד.
- לומסקין-פדר, ע' (2003). "מסוכן זיכרון לאומי לקהילת אבל מקומית: טקס יום הזיכרון בבתי ספר בישראל", *מגמות*, (3), עמ' 353-387.
- ליבס, ת' וז' קמפף (2007). "שחור, לבן וגווניים של אפור פלסטינים בתקשורת באינתפאדה שנייה", *מסגרות מדיה*, 1, עמ' 1-26.

שעסקה בטענה מצד קבוצת בני סכנין (קבוצת כדורגל מליגת העל הישראלית אשר מייצגת את המגזר הערבי בישראל) בנוגע לאירוח קבוצות צפוניות, נכתב כי "קבוצות כמו חיפה הוזמנו למרכז, אבל אותנו אף אחד לא הזמין" (גאלי, 2006). בכתבה הובלט הקושי של הקבוצה להתאמן רחוק מקו האש. הטענה הייתה שיש אפליה בנכונות לעזור לקבוצה מכיוון שהקבוצה מזוהה עם המגזר הערבי, ולכן "קבוצות ליגת העל מיהרו לשכוח את בני סכנין" (שם).

דיווח נוסף שהציג סוג שונה של סיקור (ואפשר לראות בו ביקורת על ההתמקדות במצב בארץ), עסק בקושי של נבחרת הכדורסל בלבנון. בדיווח נכתב כי "הלבנונים לא יצאו לטורניר הכנה לאלופות העולם, כי אין להם איך" (דן, 2006), וכי הסיבה לכך היא שצה"ל הפציץ את שדה התעופה ואת הכביש הראשי אליו בביירות ובכך סגר את דרכי היציאה מהמדינה. הייתה זו התייחסות חריגה (גם בתקופה שנבדקה) להשלכות הלחימה על צד אחר שגם הוא נפגע, ככל הנראה בצורה חמורה מהקבוצות הישראליות.

סיכום

במחקר ביקשנו לבחון את אופן סיקור מוספי הספורט בתקופת לחימה, בהבנה כי במצבי משבר התקשורת נוטה להתגייס ולהציג עמדות פטריוטיות (Baum & Potter, 2008). בראשית מלחמת לבנון השנייה, הסיקור המגוון ניכר גם בחדשות ספורט. במסגרת המחקר זוהו שלושה נושאים מרכזיים שזכו לסיקור בעיתונות הספורט בהקשר המלחמה: גילויי פטריוטיות, השחקנים הזרים וביקורת מועטה (בעיתון הארץ). עיקר הסיקור של עיתונות הספורט הישראלית עסק באופן שבו השחקן הזר מקבל, מבין ומנתח את האירועים. העיתונים השונים הרחיבו את הידיעות הנוגעות לשחקנים הזרים. לנושא זה מיוחסת חשיבות רבה בהסתכלות על המלחמה מעיני השחקנים הזרים (בן פורת, 2003). השחקנים הזרים מייצגים מדינות זרות ואפשר לראות דרכם כיצד מצטיירת ישראל והמלחמה. עם זאת, ניכר להט אידאולוגי בתקופת הלחימה.

העיתונים הפופולריים, *ידיעות אחרונות* ו*מעריב*, נטו למסגר אירועים בצורה דרמטית ואילו *הארץ* האיכותית עשה זאת בצורה מתונה יותר, תוך הצגת ביקורת בשוליים. אורן פריסקו (2009) שבחן את סיקור העיתונים הכלליים בתקופת לחימה אחרת (מבצע "עופרת יצוקה" בשנת 2008) מצא כי *ידיעות חרוגות* נטה גם אז להשתמש בכותרות בעלות אופי פטריוטי ויצר דרמה לא מידתית.

לפי גבריאל וימן (2006) רבים מאזרחי המדינה ראו בתקשורת אחראית לפגיעה במורל העם בתקופת מלחמת לבנון השנייה. התקשורת, טענו רבים, נתפסה כאחראית לתפיסות שגויות של הציבור באשר לתוצאות המלחמה ולפסימיות הכללית שאחזה בציבור הישראלי. מדורי הספורט, ובעיקר אלה שבעיתונים הפופולריים, עמדו בעניין הזה מנגד והציגו חזית אחידה ומגויסת בימי ראשית הלחימה. הם הרבו למשל, לדווח ולמסגר בצורה בולטת את גילויי הסולידריות של קבוצות דרומיות באירוח קבוצות צפוניות. העיתון היחיד שלא הציג את ההזמנות להתארח במרכז כסולידריות היה *הארץ*, שאף הציג גישה מנוגדת, חלופית וביקורתית נגד אירוח כלל הקבוצות, והתעלמות, לכאורה ממניעים גזעניים, מקבוצה המשלבת גם שחקנים ערבים. דיווח כמו זה שהיה ב*הארץ* מעורר בדרך כלל תגובות כנגדו, כיוון שהוא אינו מתיישר עם קו פטריוטי, בוודאי בתקופת לחימה. גם בזמנים שקטים,

- לבנת, א' ומ' בוקר (2006). "אימוני הנבחרת יועברו לאשקלון", *הארץ* ספורט, 19.7.2006, עמ' 3.
- ליפקין, ג' (2006). "חרוזי: התכונתי לצאת לאימון ופתאום שמעתי בום, בום, בום", *ידיעות אחרונות* ספורט, עמ' 2-3.
- ליפקין, ג' ומ' ומ' שיינמן (2006). "בוקולי: רוצה לראות את האישה והילד. בנאדו: הגעתי מת"א לחיפה ופתאום יש מלחמה", שם, 14.7.2006, עמ' 1.
- נלקין, מ' (2006). "העתודה לא עלתה", *ידיעות אחרונות* ספורט, 17.7.2006, עמ' 6.
- פשכצקי, מ' (2006). "בוקולי: היו לי פה ימים יפים ואני לא עוזב כליכך מהר", *מעריב* ספורט, 17.7.2006, עמ' 3.
- קצב, ר' (2006). "אל תחזיקו אותם בכוח", *הארץ* ספורט, 17.7.2006, עמ' 1.
- שועלי, נ' (2006). "קצת חדשות טובות לא יזיקו", *ידיעות אחרונות* ספורט, 16.7.2005, עמ' 7.
- שיינמן, מ' (2006). "איצ'ה מנחם: בשביל מה כל הקשקשת על המצב הביטחוני?", שם, עמ' 2.
- Altheide, D. (1997). "The News Media, the Problem Frame, and the Production of Fear", *The Sociological Quarterly*, 38(4), pp. 647-658.
- Ayalon, A., E. Popovich & M. Yarchi (2014). "From Warfare to Imagefare: How States should Manage Asymmetric Conflicts with Extensive Media Coverage", *Terrorism and Political Violence*, 2014, pp. 1-20.
- Baum M.A. & P.B.K. Potter (2008). "The Relationship between Mass Media, Public Opinion and Foreign Policy: Toward a Theoretical Synthesis", *Annual Review of Political Science*, 11, pp. 39-65.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Galily, Y. (2007). "Sport, Politics and Society in Israel: The First Fifty-five Years", *Israel Affairs*, 13(3), pp. 515-528.
- Galily, Y., I. Tamir & M. Levy (2012). "The Games must Go On? The Influence of Terror Attacks on Hosting Sporting Events in Israel", *Israel Affairs*, 18(4), pp. 629-644.
- Glaser B.G. & A.L. Strauss (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategy for Qualitative Research*. New York: Adline Publishing Company.
- Hagay, H. & O. Meyers (2015). "Everybody's Team? The National Narrative in the Hebrew Press Covering Israeli National Soccer Team Matches", *Media Culture & Society*, 37(4), pp. 530-546.
- Hallin, D.C. (1989). *The Uncensored War: The Media and Vietnam*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Hargreaves, J. (1986). *Sport, Power, and Culture: A Social and Historical Analysis of Popular Sports in Britain*. Oxford: Polity Press.
- Harif, H. (2009). "'It is Important that We Beat the Gentiles': The National Significance of Israel's Soccer Matches against the USSR, Summer 1956", *Soccer in Society*, 12(8), pp. 1038-1053.
- Knightley, P. (2004). *The First Casualty: The War Correspondent as Hero and Myth-maker from the Crimea to Iraq*. Baltimore, MD.: Johns Hopkins University Press.
- Neiger, M. & K. Rimmer-Tsory (2013). "The War that Wasn't on the News: 'In-Group Nationalism' and 'Out-Group Nationalism' in Newspaper Supplements", *Journalism: Theory, Practice &*

- מרידור, ד' (2007). *העורף כחזית: היבטים כלכליים לנוכח השינוי באופי העימותים*. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- נייגר, מ' א' וזנדברג וא' מאירס (2008). *רטוריקה של ביקורתיות: ביקורת מאתגרת, ביקורת מאשרת והעיתונות הישראלית במלחמת לבנון השנייה*. תל-אביב: בית הספר לתקשורת, אוניברסיטת תל-אביב.
- נייגר, מ' וק' רימריצרי (2011). "המלחמה שלא הייתה בחדשות: 'לאומיות קבוצת הפנים' ו'לאומיות קבוצת החוץ' במוספי העיתונות היומית בישראל בתקופת מלחמת לבנון השנייה", *עיונים בשפה וחברה*, 2(3), עמ' 86-113.
- פדהצור, ר' (2007). "'תרבות הביטחון' הישראלית", בתוך: ב' נויברגר, א' בן-עמי וא' גרוס-רופא (עורכים), *דמוקרטיה וביטחון לאומי בישראל: מקראה* – (עמ' 215-245). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.
- פרי, י' (2001). "שינוי השיח הביטחוני בתקשורת והתמורות בתפיסת האזרחות בישראל", *תרבות דמוקרטית*, 5-4, עמ' 233-265.
- פרסיקו, א' (2009). "שוב העולם נגדנו", *העין השביעית*, 30.1.2009. נדלה ב-10.3.2013 מאתר *העין השביעית*: <http://www.the7eye.org.il/47143>
- קאופמן, ח' וי' גלילי (2009). "אדיאולוגיה ציונית ומדינת ישראל", *סוגיות חברתיות בישראל*, 8, עמ' 31-10.
- ריין, ר' (2011). "ספורט, אתניות וזהות שכונתית בבואנוס איירס", זמנים, 114, עמ' 88-99.

מקורות מהעיתונות

- אורנן, א' (2006). "ג'ינו: הילדים ואני מאוכזבים", *מעריב* ספורט, 17.7.2006, עמ' 7.
- בוקר, מ' (2006). "כרטיסאי גונאלס פחד ונשאר באורוגוואי", *הארץ* ספורט, 16.7.2006, עמ' 2.
- בוקר, מ', י' קובוביץ, מ' הרוש, ר' בית הלוי וי' כהן (2006). "הלו, אמא? הכל בסדר בינתיים", שם, 17.7.2006, עמ' 1.
- בן-חקון, י' ומ' בוקר (2006). "ארדליס לא רצה את עוזרי, הפיתרון: מנהל מקצועי חדש למחלקת הנוער", שם, 13.7.2006, עמ' 1.
- בן-שימול, ד' ונ' קופר (2006). "סולנה השבדית: דרך בואטנג החליט לוותר על האפשרות לשחק בבית"ר", *ידיעות אחרונות* ספורט, 16.7.2006, עמ' 4.
- ברזילאי, ס' (2006). "פינטו: אמא שלי בירכה אותי ואת החיילים ששומרים עליי", שם, 16.7.2006, עמ' 4-5.
- גאלי, ע' (2006). "קבוצות כמו חיפה הוזמנו למרכז, אבל אותנו אף אחד לא הזמין", *הארץ* ספורט, 19.7.2006, עמ' 1.
- גאליה, מ' (2006). "עומר סאני לא מפחד מהקטיושות: כשגרים בקרית-שמונה, אני רגיל לזה", *מעריב* ספורט, 18.7.2006, עמ' 2.
- דן, ע' (2006). "נבחרת לבנון בכדורסל נתקעה בבית", *הארץ* ספורט, 19.7.2006, עמ' 2.
- דן, ע' ומ' בוקר (2006). "אופ"א: לא ננהג בפזיזות, אבל כל תסריט אפשרי", *הארץ* ספורט, עמ' 1.
- הרוש, מ' (2006). "הפועל חיפה: לא נכריח אף שחקן להגיע לאימונים", שם, 17.7.2006, עמ' 2.
- טבק, א' (2006). "לא כוחות? תקציב בית"ר שווה לתקציבן של שבע קבוצות יחידיו", *מעריב* ספורט, 13.7.2006, עמ' 3.
- (2006). "ההחלטה: בעוד 10 ימים", שם, עמ' 3.
- טוכמן, י' (2006). "עקב המצב הבטחוני: שני שחקנים זרים בחרו שלא להגיע למכבי ת"א", *מעריב* ספורט, עמ' 2.
- טוכמן, י' (2006). "טברסקו לשחקנים במכבי: בקראטיה הטנקים היו מסתובבים ברחובות", *הארץ* ספורט, 17.7.2006, עמ' 5.
- טוכמן, י' (2006). "בית"ר ירושלים תשלם 400 אלף דולר להפועל ת"א עבור גרשון", *מעריב* ספורט, 19.7.2006, עמ' 3.

- Stronger, and Public Relations. *Human Affairs*, 25(1), 93-109.
- Weimann, G. (2000). *Communicating Unreality*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Wolfsfeld, G. (2004). *Media and the Path to Peace*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wolfsfeld, G. (2011). *Making Sense of Media and Politics: Five Principles in Political Communication*. New York: Routledge.
- Wolfsfeld, G. & M. Yarchi, (2015). "Conflict/War", in: G. Mazzoleni (ed.), *The International Encyclopedia of Political Communication*. forthcoming.
- Yarchi, M. (2014a). "The Effect of Female Suicide Attacks on Foreign Media Framing of Conflicts: The Case of the Palestinian-Israeli Conflict", *Studies in Conflict & Terrorism*, 37(8), pp. 674-688.
- Yarchi, M. (2014b). "'Badtime' Stories: The Frames of Terror Promoted by Political Actors", *Democracy & Security*, 10(1), pp. 22-51.
- Criticism*, 14(6), pp. 721-736.
- O'Donnell, M. (1994). "Mapping the Mythical: A Geopolitics of National Sporting Stereotypes", *Discourse & Society*, 5, pp. 345-380.
- Schudson, M. (2002). "What's Unusual about Covering Politics as Usual?", in: B. Zelizer & S. Allan (eds.), *Journalism after September 11*. New York: Routledge.
- Sorek, T. (2003). "Arab Football in Israel as an 'Integrative Enclave'", *Ethnic and Racial Studies*, 26(3), pp. 422-450.
- Tamir, I. & A. Bernstein (2015). "Do they even Know the National Anthem? Minorities in Service of the Flag – Israeli Arabs in the National Football Team", *Soccer & Society*, 16(5-6), pp. 745-764.
- Tamir, I., Y. Galily & M. Yarchi (2016). "Here's Hoping We Get Pummeled": Anti-Nationalist Trends Amongst Israeli Sports Fans", *Journal of Sport & Social Issues*, February, 40, pp. 3-21.
- Tamir, I., Liomor, Y. & Galily, Y. (2015). Sports: Faster, Higher,